

AVERTISMENT

Textele prezentei antologii, structurate în patru părți distincte și, totodată, convergente, traversează câtimea a cinci decenii din istoria literaturii române (1882-1937), la cumpăna dintre cele două secole (XIX-XX), de după obținerea Independenței Naționale (1877-1878), întemeierea Regalității Române (14/24 martie 1881) și întregirea statală (1 Decembrie 1918), când spiritul critic a intrat deplin în funcțiile sale literare justițiare, actul pur artistic românesc curățindu-se din mers de inflexiuni/ ingrediente străine fluidului propriu original/ original, până în anul declanșării Dictaturii Regale (10 febr. 1938).

Aceste texte denunță/ condamnă „împrumutul” nedeclarat ca atare, fie că este *copie/ imitație/ localizare/ plagiat/ pastișă* etc., dar însușit sub nume propriu și folosit cu dezinvoltură în scop personal, fie că este produs intelectual ori similar: literar, artistic, muzical.

În partea inițială, dedicată (I) *principiului originalității literare*, combatanți sunt profesioniștii ai condeiului – Tudor Arghezi, N. Davidescu, Cezar Petrescu, Mihail Sevastos, D.I. Suchianu, Paul Zarifopol –, creatori de frumos, care și-au expus conceptele deschis și fără rezerve despre fals/ original în arta cuvântului, unul dintre ei – Cezar Petrescu – acuzat, la rândul-i, de a fi intinat renumele de creator original. Celelalte trei părți restituie tot atâtea rânduri de texte care privesc aceeași temă a împrumuturilor/ influențelor în (II) *literatura populară/ folclor*, (III) *literatura cultă cu preluări deșănțate din literaturi străine* și (IV) *literatură străină cultă cu împrumuturi nedeclarate din cea română*. Antologia se încheie cu aparatul critic compus din *Notă/ Comentarii* și *Bibliografie, Indice de nume*.

Toate aceste texte (restituite cronologic) formează, în opinia noastră, un *corpus documentarum* privind delictul literar într-o epocă constructivă/ deconstructivă modernă a spiritualității literare naționale și constituie

istoria negativă a literaturii române. Sunt 85 de texte, dispuse în secțiunile menționate (I, 11; II, 7; III, 47; IV, 20), extrase din 57 publicații în scrise în *Bibliografie*, consultate la Biblioteca Academiei Române din București.

Inițiativa noastră, precedată relativ de curând de o lucrare similară, dar nu compactă cum am structurat-o pe aceasta, este vorba de volumul titrat *Plagiatul la români*. Selecție de Pavel Balmuș. Prefață de Dan C. Mihăilescu. Editura ARC, Chișinău, 2004 (198 p.), alcătuită la propunerea lui Dorin Tudoran, deschide calea filtrării/sterilizării literaturii naționale de umpluturile care o împieteză. Deși patru dintre scriitorii atinși în operele lor de aripele îngerilor luciferici, respectiv C. Negruzzi, Alecu Donici, George Coșbuc și I.L. Caragiale, sunt prezenți în paginile lucrării în discuție, ei fac parte însă și din toposul antologiei noastre, fapt pentru care i-am preluat, pentru a fi în completitudine. Celelalte personalități de care se face vorbire mai departe în carte – respectiv, Lucian Blaga, Al. Piru, Eugen Barbu, Ion Gheorghe, Nae Ionescu – pot fi incluse într-o discuție „globalizantă” pe aceeași temă, ca o continuare.

Actul plagierii/pastișării, de perfidie literaturizată, deși condamnat, pentru că este *furt*, produce senzația unei gloriole îmbietoare, iluzionistă și acaparatoare, încât autorul lui pierde din vedere că-i un faliment socio-moral, o prăpăstie sinistră similară sinuciderii, o falsă faimă și nu un adevăr cardinal.

Același lucru se poate susține și despre *pirateria editorială*, marfă de contrabandă. În ambele cazuri, autorii acestor hibride culturale produc reticență, subspecii/ făcături/ corcitură și nu opere de artă.

Prin dictatură istoricistă/avocățească, multe dintre aceste creaturi sunt înfățișate în istorii ale literaturii române drept creații literare originale, în pofida, dezvoltării surselor de inspirație.

Prin realizarea prezentei antologii, care marchează cincizeci și cinci de ani de literatură română (1882-1937), dar partea ascunsă a Lunii, în expresie metaforică, considerăm demersul nostru un semnal pertinent în filtrarea acelor logosuri specioase din tratatele de istorie literară ai căror autori pot fi considerați complici la autorizarea de scriituri ratate drept opere/ creații literare.

II

În paralel, încă înainte de perioada mai sus amintită, a intrat în vigoare Legea Presei (13/ 25 februarie 1862), lege organică asupra

proprietății literare, care era, de fapt, o copie incompletă a celei franceze (1793). Era un timp istoric: a avut loc formarea primului guvern unitar al României (Barbu Catargiu, 22 ianuarie/ 3 februarie 1862), a fost deschis primul Parlament unit al României (24 ian./ 5 febr.1862). Ulterior, textul legii a fost modificat, i s-au adăugat legi specifice, cum ar fi cea referitoare la „depozitul legal” (13/ 25 aprilie 1885), prin care fiecare tipografie era obligată să trimită Bibliotecii Academiei, Bibliotecilor Centrale din București și Iași câte trei exemplare de tipăritură. Tot în această perioadă, România aderă la principiile Convenției Uniunii Internaționale pentru Protejarea Operelor Literare și Artistice de la Berna (9 sept. 1886).

În țările europene și nu numai, *proprietatea literară și artistică*, adică *drepturile autorilor asupra operelor lor*, poartă numele de *Copyright* (Anglia, USA), *Verlagsrecht* (Germania), *diritti degli autori* (Italia), *droit de reproduction* (Franța, Olanda) etc.

La noi, unul dintre înalții magistrați, care și-a dedicat o parte a activității profesionale/ studiului proprietății drepturilor de autor, Constantin N. Hamangiu (Bârlad, 1869 – 7 ianuarie 1932, București), membru de onoare al Academiei Române, și-a luat licența la Facultatea de Drept din București cu teza *Proprietatea literară și artistică* (1893), președinte al Comisiei examinatoare fiind Prof. Univ. Dr. C.G. Dissescu, specialist în materie. I-au urmat lucrările: *Scriitori și artiști. Studiu asupra dreptului lor* (București, 1897, 212 p.), *Arta și literatura din punct de vedere juridic. Teoria proprietății intelectuale* (București, 1906, 48p.), discurs prezentat și în limba franceză cu prilejul primului Congres Internațional pe aceasta temă, care a avut loc în România (1906). Dintre alte personalități care au luat atunci cuvântul, a fost Trandafir G. Djuvara (Brăila, 6 nov. 1856-nov.1935), senator și diplomat, *Dreptul de autor al străinilor în România* („Revista idealistă”, 11/1906), iar acad. A.D. Xenopol se va referi la lucrările Congresului într-unul din memoriile sale științifice („Analele Acad. Rom. Sect. Istorie”, Seria a II-a, Tom 29, I 1906-1907).

Până în prezent, *Legea asupra proprietății literare și artistice*, de la cea incipientă din 1862, schimbată în 1904, 1923 și, după alte și alte decenii, ajungându-se la cea din 1956, apoi la cele recente: 8/1996, 265/2004 și *Ordonanța de Urgență 123/11 sept. 2005*, acestea din urmă fiind gestionate de *Oficiul Național pentru Drepturile de Autor din București*, țin de domeniul jurisprudenței.

În această antologie, ne-am limitat la arealul literar.

De pildă, textele referitoare la așa-zisele plagiate ale lui Ion Barbu,

Mihai Eminescu, Al. Macedonski sau Liviu Rebreanu sunt dezvoltări gratuite. Le-am inclus, totuși, pentru elucidare, contra defăimării ce planează asupra virtuții acestora. Numai *făcătura* o considerăm delict literar, care poate fi amendat printr-un proces juridic.

Că există o critică și politică literară a fiecărei epoci în parte, că marea critică e un lucru rar, că tradiția mediocrității ia formă de existență, iar comunismul poate fi etichetat drept catastrofă culturală, sunt probleme de exegeză *de profundis*, iar noi ne—am propus să enunțăm aceste probleme pentru o viitoare lucrare de deontologie literară.

III

Dintre toate cazurile incluse în antologie, numai două au ajuns în instanța de judecată, cel al lui I.L. Caragiale și cel intentat lui Thomas Mann. Primul a fost prezentat, de fiecare dată, trunchiat, fără menționarea recursului la proces, în care Caion a fost absolvit de vinovăția/ acuzația de calomnie a lui I.L. Caragiale de către Curtea cu Juri, iar al doilea, prin lipsa de probe concludente.

La fel, s-au finalizat și alte procese similare. Așa este cazul lui Pierre Benoit (1886-1962), premiat de Academia Franceză pentru romanul *Atlantida* (1916), atras într-un proces de plagiat, imputându-i-se preluări directe din *Marchizul de Sade* (1921), ulterior scos de sub acuzație, ales membru al înaltului for cultural.

Cazuri concrete de plagiat, cu texte puse pe două coloane paralele, sunt prezentate de Georges Maurevert în volumul titrat provocator *Le livre des plagiats* (Paris, 1923), tradus de curând în limba română de universitarul ieșean Al. Dobrescu (Editura Floarea Darurilor, București, 2005), cunoscut încă de la apariție („Gândirea”, 11, 15, 20 martie 1923, p. 224). Toate gloriile literare franceze apar ca jefuitori ai ilustrațiilor înaintași ori obscuri: Pascal spicuia fraze din Montaigne pentru a le transforma în „cugetări”; Anatole France a scris *Crima lui Silvestre Bonard* inspirat fiind de Topffer. Nu scapă din focalizarea lui Georges Maurevert nici Corneille, La Fontaine, Lamartine, Victor Hugo ș.a. Deși autor cu o bogată bibliografie, numele lui G.M. nu apare inclus în nici o ediție a dicționarului Larousse. Să se știe!

Însă, cea mai interesantă dezvoltare aparține lui Constantin Daniel.

O reproducem sub titlu de inventar:

„Gândirea etică egipteană a avut o influență mare asupra multora din cărțile sacre ale vechilor evrei. Astfel, *Cartea Proverbelor* (*Pildele lui*

Solomon) cuprinde pasaje întregi din *Învățăturile lui Amen-em-ope*, traduse uneori literal, alteori imitate liber (*Proverbe*, 22, 17-23, 11), după cum a arătat A. Moret. *La doctrine de Maat* („Revue d'Egyptologie”, 1940, p. 1-14). Această *Carte a Proverbelor* a fost scrisă, cel puțin în parte, pentru a forma pe consilierii regelui (*Proverbe*, 22-29), prin împrumuturi luate din opera egipteană citată mai sus, de unde sunt luate și regulile de bună cuviință, iar în *Învățătura lui Ptah-hotep* se dau sfaturi cum trebuie să se poarte omul înaintea unei femei de lume sau chiar cu o femeie de moravuri ușoare. De asemenea, *Cartea Proverbelor* se inspiră din *Înțelepciunea lui Ani* pentru a dicta funcționarilor reguli temeinice cu privire la drepturile și datorile lor. Iar *Cartea Proverbelor* este atribuită tradițional lui Solomon, despre care se scrie că era mai presus de toată înțelepciunea egipteană și înțelepciunea fiilor Răsăritului (III – Regi, IV, 30), astfel că influența egipteană asupra acestei *Cărți a Proverbelor* este verosimilă.

O altă carte biblică, *Kohelet (Eclesiastul)* arata de asemenea un paralelism izbitor cu celebrul *Cântec al harpistului* (Constantin Daniel. *Orientalia mirabilia*. I. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 67-68; Idem. *Gândirea egipteană antică în texte*. Buc., 1974).

Postmodernismul preia cu emfază „împrumuturile” sub formă de *copie/ imitație/ localizare/ plagiat/ pastișă* etc., numindu-le *clone* ori *colaje*, și le folosește sub titlul de *re-creație*. Care este problema? Originalitatea?!

... Nimic nou sub soare!

Mircea COLOȘENCO